

KIMYOVIY OMMAVIY QIRG'IN QUROLLARINING TOKSIKOLOGIK XUSUSIYATLARI VA FAVQULODDA VAZIYATLARDA TIBBIY TAKTIK CHORA-TADBIRLAR

Toshkent davlat tibbiyot universiteti 2-kurs talabasi

Odilova Sevara

Toshkent davlat tibbiyot universiteti

Bolalar, o'smirlar va ovqatlanish gigiyenasi kafedrasida assistenti

Berdiyev Olim Dovronovich

Kirish. Kimyoviy ommaviy qirg'in qurollari zamonaviy xavfsizlik muammolari orasida muhim o'rin tutadi. Ushbu qurollarning ta'siri yuqori toksik zaharlovchi moddalar orqali amalga oshiriladi va ular qisqa vaqt ichida katta hududdagi aholi hamda harbiy xizmatchilarning sog'lig'iga jiddiy zarar yetkazishi mumkin. Kimyoviy moddalar inson organizmiga nafas yo'llari, teri va ovqat hazm qilish tizimi orqali kirib, markaziy nerv tizimi, nafas olish organlari va qon aylanish tizimining faoliyatini izdan chiqaradi. So'nggi yillarda texnogen avariylar, terrorchilik tahdidlari va harbiy mojarolar sharoitida kimyoviy moddalar bilan zararlanish xavfi saqlanib qolmoqda. Shu sababli kimyoviy zaharlovchi moddalar toksikologiyasini o'rganish hamda favqulodda vaziyatlarda samarali tibbiy-taktik choralarni ishlab chiqish dolzarb hisoblanadi.

Maqsad. Kimyoviy ommaviy qirg'in qurollarining asosiy zaharlovchi moddalarining toksikologik xususiyatlarini hamda favqulodda vaziyatlarda qo'llaniladigan tibbiy-taktik choralarni ilmiy adabiyotlar asosida tahlil qilish.

Materiallar va metodlar. Tadqiqot tizimli adabiyotlar sharhi metodologiyasiga asoslangan. Xalqaro ilmiy bazalar va o'quv adabiyotlarida e'lon qilingan ilmiy manbalar tahlil qilindi. Dastlabki qidiruv natijasida kimyoviy qurollarning toksikologiyasi, ularning klinik ta'siri va favqulodda vaziyatlarda ko'riladigan tibbiy choralar bo'yicha 100 dan ortiq manba o'rganildi. Skrining jarayonidan so'ng 25 ga yaqin ilmiy maqola va o'quv manbalari chuqur tahlil qilindi. Olingan ma'lumotlar tematik tahlil usuli orqali umumlashtirildi.

Natijalar. Tahlil natijalariga ko'ra kimyoviy zaharlovchi moddalar bir necha asosiy guruhlariga bo'linadi. Birinchi guruh — nerv-paralitik moddalar bo'lib, ularga zarin, zoman, tabun va VX moddasi kiradi. Ushbu moddalar nerv impulslarining uzatilishini buzib, qisqa vaqt ichida og'ir zaharlanishga olib keladi. Ikkinchi guruh — teri va pufak hosil qiluvchi moddalar bo'lib, iprit va lyuizit kabi moddalar teri, ko'z va nafas yo'llarini zararlaydi. Uchinchi guruh — bo'g'uvchi moddalar bo'lib, fosgen va difosgen o'pka to'qimalarini

shikastlab, nafas yetishmovchiligini keltirib chiqaradi. To'rtinchi guruh — umumiy zaharlovchi moddalar bo'lib, ular qon orqali to'qimalarga kislorod yetkazilishini buzadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kimyoviy zararlanishlarda tezkor diagnostika, shaxsiy himoya vositalaridan foydalanish va antidot terapiyasi jabrlanganlar hayotini saqlab qolishda muhim rol o'ynaydi.

Muhokama. Ilmiy manbalar tahlili kimyoviy zaharlovchi moddalar yuqori toksiklikka ega ekanini ko'rsatadi. Ushbu moddalar inson organizmining turli tizimlariga ta'sir qilib, og'ir klinik holatlarni yuzaga keltiradi. Nerv-paralitik moddalar markaziy nerv tizimi faoliyatini buzib, mushaklarning falajlanishiga olib keladi. Bo'g'uvchi moddalar o'pka alveolalarini zararlab, gaz almashinuvi jarayonini izdan chiqaradi. Teri-pufak hosil qiluvchi moddalar esa teri va shilliq qavatlarda og'ir yallig'lanish jarayonlarini keltirib chiqaradi. Favqulodda vaziyatlarda tibbiy-taktik choralar qatoriga shaxsiy himoya vositalaridan foydalanish, zararlangan hududni tez tark etish, sanitar ishlov berish va antidotlarni qo'llash kiradi. Shuningdek, zararlanganlarni tezkor evakuatsiya qilish va ixtisoslashgan tibbiy yordam ko'rsatish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa. Kimyoviy ommaviy qirg'in qurollari yuqori toksik zaharlovchi moddalar asosida ta'sir ko'rsatib, inson organizmining turli tizimlariga jiddiy zarar yetkazadi. Favqulodda vaziyatlarda zararlanish oqibatlarini kamaytirish uchun shaxsiy himoya vositalaridan foydalanish, tezkor diagnostika, sanitar ishlov berish va antidot terapiyasini qo'llash muhim hisoblanadi. Kimyoviy zaharlanishlarning toksikologik xususiyatlarini chuqur o'rganish hamda favqulodda vaziyatlarda tibbiy-taktik choralarni takomillashtirish aholi salomatligini saqlash va talafotlarni kamaytirishda muhim rol o'ynaydi.